

Josep Pla o «l'aurea mediocritas»

Durant un temps, que compregué part de l'any setanta-set i part del setanta-vuit, Josep Pla tenia una mena d'obstinació en aconsellar-me amb pertinència la lectura dels clàssics grecs. Em va començar a deixar llibres de la Bernat Metge, però sempre només d'autors grecs: Aristòfanes, Homer, Tucídides, Herodot... Em demanava si havia llegit això o allò, dels grecs, i en dir-li jo, mig avergonyit que no, contestava:

—Ho ha de llegir immediatament!

I em deixava dos, tres, o més llibres.

En no preguntar-me mai sobre Ciceró, Marcial, Plaute, etc., un dia que venia bé li vaig deixar caure la qüestió. L'home ja s'ho devia esperar, perquè el discurs i la rèplica foren instantanis —i planians, és clar:

—Miri: els qui manaven, al Seminari, quan vostè hi era, sabien molt bé que tant el Partenon com l'Acròpolis són els signes més importants del paganisme. Per això els seus superiors amagaven tant com podien —i podien molt— els autors grecs, per pagans. Només acceptaven els llatins... que també eren pagans, però l'Església Catòlica n'havia pres l'idioma oficial, sap? I encara ben segur que els devien amagar Juvenal... i altres. I això, què vol que li digui: tot plegat devia resultar una educació clàssica «mi-figue mi-raisin», per dir-ho a la francesa... Comptat i debatut, devien traduir —i per tant llegir— alguna catilinària, la Guerra de les Gàlies, alguna oda d'Horaci i pari de comptar... Ara: sempre he sostingut, a peu i a cavall, que els Seminaris són molt més importants que les Universitats, això no té dubte. Miri: jo tinc una certa admiració per l'Església Catòlica, sap? Primer: els capellans fan la feina d'apuntar les criatures que neixen, i la d'enterrar els morts. Gran assumpte! I important! I encara... si no hi hagués hagut l'Església Catòlica, en aquest país no hi hauria absolutament res... I en d'altres països tampoc, però no ho digui a ningú vostè, això. En canvi ara ens queden les catedrals, algun museu... i els capellans! Que són la gent més estranya del món... però a mi tant me fot, sap?

Quan Pla començava aquí, podia acabar a qualsevol lloc. Seguia en general, concretant sobre els grecs, especialment Aristòfanes, i tot seguit sortia mossèn Llorenç Balasch, traductor de grecs de la Bernat Metge. Després sistemàticament m'aconsellava que marxés d'aquest país, i que me n'anés a Itàlia o a Grècia. Aquí contava detalls de les illes gregues, deia que ell estu-

Josep Pla vist per Cusachs.

dià grec «per poder demanar una truita i un got de vi»... sorgia la guerra del Peeloponès, Tucídides, tot seguit més autors de temes històrics, per acabar sovint amb Stern, i Goethe. Rarament una conversa no acabava o es produïa per causa de Goethe. La riquesa d'expressió de Pla, el defici per a qualsevol cosa —diem-ne tafaneria: em sembla més autèntic— feia que les converses anessin d'ací d'allà sense cap ni peus aparents, una sensació que quan l'home s'enlairava massa en raonaments ontològics, en adonar-se'n, baixava immediatament a pla ter-
rer:

—A mi, el que m'agradaria, seria fer de tota la vida un gran dietari, sap? Un dietari on hi entrés tot, absolutamnt tot. No per anar contra la història, no... al contrari. A mi també, tal com deia Merimée, de la història només m'interessaven les anècdotes.

I és que la vida és un avorriment absolut, una banalitat, una poca cosa infinita... posí'm una mica més de whisky, i ens partírem un cafè, si li sembla...

Potser més que a Marimée, Pla podia parafrasejar Xènius, quan aquest demanava «elevant l'anècdota a categoria». Pla deia que el que som és l'anècdota, i el que voldríem ser és la categoria, però en el «volar ser» Pla no hi cregué mai gaire. Les seves converses tenien una determinada cadència: un principi generalment banal, al cap de poca estona ja sorgien els grans temes, la cosa s'enlairava i en un moment determinat, Pla resolïa la conversa amb una frase que tocava «descaradament» de peus a terra. S'havia acabat.

Diuen que no hi ha cap llibre de Pla on no parli de les dones. Potser és cert. Aquesta és una qüestió que en les converses que hi vaig tenir, no vaig gosar tocar mai gaire, perquè veia que a en Pla no li anava prou bé. Quan en alguna ocasió vaig intentar de parlar-ne, a Pla li sortia molt més fluïda la «boutade» i molt més ràpid aquell seu característic: «Deixi estar, home, deixi estar!». Rellegint Pla, però, veig que certament la dona ocupa un lloc destacat en la seva obra. No ho sé, però em fa l'efecte com si la dona representés per a Pla, el desgavell, el desori, ell que envejava —envejar és dir molt— l'ordre i la immutabilitat de la naturalesa... i també la seva irracionalitat. Si es pogués dir doncs que la naturalesa era l'ordre, la dona, per a ell, seria el desordre. Crec que a Pla la dona li interessava. Li interessava molt, però no hi creia gens:

—Es un dir-li a vostè: la meua admiració per les dones ha estat més aviat escassa, sap? Les dones vistes de lluny, què vol que li digui! Encara...! Encara n'hi ha alguna que fa efecte. Però de la vora, res! I la majoria encara tenen pretensions de bronzes florentins... A mi em sap greu ara no haver fet dues coses, en la meua vida: em sap greu no haver-me fet posar les dents postisses, i no haver-me casat... als setanta anys, és clar!

En aquesta «boutade», Pla es serveix una vegada més del món petit, per a mesurar el món infinit. Amb paraules petites mesura paraules grans, i en aquest sentit Pla és un autèntic anticlàssic. Potser més concretament encara, un anti-Plató. Perquè Pla no parteix mai d'una teoria: sempre es ceneix, per començar i per acabar, a la realitat més pura i pelada. Aparentment, la tria, la resolució a «aquestes dues coses de la

Un dibuix de Josep Pla fet per en Cusachs.

meva vida», ho és a un nivell vulgar, insòlit i sorneguer. Però crec que, subjacent en tota l'obra planiana hi ha sempre present el postulat que en les parts del tot hi és el tot, en essència i proporció. En aquest «no haver-me fet posar les dents postisses» hi ha, en essència i en proporció, un «tot absolut», tota una concepció personal, o si més no una realitat vital del pensament. I això per mor d'una disparitat estudiada, ergo volguda, i d'unes avaluacions que Pla no solament presenta al lector, sinó que vol enganxar-lo, complicar-lo, comprometre'l, en certa manera, en el seu particular joc d'apreciacions, estirabots, comparacions, disjuncions. Potser allò d'«ad augusta per angusta»? L'infinít, el «tot» planià és present en les seves petites frases, i en aquella seva predilecta de «com aquell qui es

menja un prèsec». L'infinít i el tot, hi són, en essència i en proporció. Es a partir d'aquest món petit, essencial i proporcionat que Pla accedeix a l'absolut, al món infinit. Gràficament:

—Miri: a mi Suïssa no em pot agradar del tot, per dues o tres coses: primer, les muntanyes són massa grosses, massa colossals,... jo amb molt menys passaria, sap? Després: hi ha massa ordre! Avui perds la gavardina a la cantonada d'aquest carrer, demà passat quan hi tornes a passar la gavardina encara és allà... I això, als catalans, no ens agrada gaire, no...

Sí, em penso que es pot afirmar que Pla té una marcada predilecció per les coses menudes —l'invenció de «l'Empordanet» és un de tants signes— pels fets minúsculs, per la història que escriu que no és ni història —no passa mai res, només passa el temps—. En les seves diem-ne novel·les «El carrer estret», «L'Àlbum de Fontclara», no es donen mai fets decisius, tothom simplement va fent. És només a partir de situacions que qualsevol novel·lista consideraria inservible, que Pla grimpa cap a mestratges on hi filosofa i des d'on generalitza o sentència. És a dir, que «de minimis non curat praetor», però sí Josep Pla:

—Nosaltres anem fent... pobrets i alegrets, sap? I què més vol! No fotem el «senyoritu», ara, amb mi no té cap necessitat de fer-lo! A mi el que m'agradaria seria estar-me en una presó, amb quatre llibres, i que ningú no m'emprenyés d'un cap de dia a l'altre...

En el «Quadern gris» (pàg. 511) es llegeix: «Arribar a una banalitat profunda pot ser, al meu entendre, un autèntic propòsit literari». La justesa i vigor d'aquestes paraules m'eximeixen de fer-hi comentaris. Però llegint això, hom no pot estar-se de pensar en la horaciana «aurea mediocritas».

JOSEP VALLS i GRAU